

УДК 821.161.2 – 1.09

Н. Нестеренко

ОСНОВНІ МОТИВИ ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ С. ЖАДАНА «СКРИПНИКІВКА»

Анотація

Стаття присвячена дослідженню основних мотивів й образів поетичної збірки С. Жадана «Скрипниківка» в контексті віршового доробку митця. Вивчення мотивів є важливим аспектом літературознавчого аналізу та уможливорює комплексно розглянути художню картину світу Сергія Жадана, розкрити творчий задум митця та ідейний зміст поезій. Особливістю збірки «Скрипниківка» є проговорювання поетом уголос важливих імен, подій, настроїв, коли всі вірші збірки пов'язані повторюваними мотивами. У студії ми виділили основні мотиви поетичної збірки С. Жадана «Скрипниківка», як-от: урбаністичні, біблійні, екзистенційні, які поєднані лейтмотивом «мови».

Ключові слова: *лейтмотив, урбаністичні, біблійні, екзистенційні мотиви, хронотоп, топос, локус.*

Nesterenko N. MAIN MOTIVES OF THE POETRY COLLECTION S. ZHADANA «SKRYPNYKIVKA»

Abstract

The article is devoted to the study of the main motifs and images of S. Zhadan's poetic collection «Skrypnikovka» in the context of the artist's poetic output. The study of motifs is an important aspect of literary analysis and makes it possible to comprehensively consider the artistic picture of the world of

<https://doi.org/10.34142/2312-1076.2025.2.106.10>

Serhiy Zhadan, to reveal the artist's creative intention and the ideological content of the poems. A feature of the collection «Skrypnykivka» is the poet's pronunciation of important names, events, and moods aloud, when all the poems in the collection are connected by recurring motifs. In the studio, we identified the main motifs of S. Zhadan's poetry collection «Skrypnykivka», such as urban, biblical, and existential, which are combined with the leitmotif of «language».

Among the recognizable motifs that pass from collection to collection, S. Zhadan uses urban motifs. The most important of them, which allow us to outline the topos of the city, where the stories of lyrical heroes unfold, are the key motifs: homelessness / return, roads, search. Traditionally, the motif of the city in the collection of S. Zhadan is depicted as a myth about the search for the «promised land», as a myth about a lost paradise, inherent in poems dedicated to the Russian-Ukrainian war, which is a continuation of the biblical motifs present in the artist's early work.

In the collection «Skrypnykovka» S. Zhadan borrows motifs from the Holy Scriptures and Christian history, such as the birth of Jesus Christ («But this year's winter makes the trees dim»), the crucifixion of the Son of God («The Marked Tortured Man», «Great Plan and Great Wisdom»), the beating of infants by King Herod («The Nativity Scene is Wandering in the Snow»). Biblical motifs in the collection are expressed by the images of: God («The good God of the transition will hold the sleeve»), Jesus Christ («The marked, tormented man»), the Virgin Mary («A pregnant woman is like a book with a sequel»). All biblical motifs presented in the poetry collection «The Violin Girl» by S. Zhadan are united by the motif of love, faith, responsibility, and finding a voice to write one's own story.

Existential motifs in Serhiy Zhadan's poetry collection «Skrypnikovka» are presented as: the motif of the confrontation between life and death, the motif of rebellion against death, the motif of the tragedy of existence, the motif of choice, the motif of hope and love. The artist's lyrical heroes appear in difficult crisis situations of the «great» war. In «Skrypnikovka» the motif of the struggle between life and death, light and darkness, is a pervasive one. The author claims that death is not scary and darkness can be defeated if one feels a truly strong love for life. The poet's reasoning echoes Skovorodynov's maxim about the importance of love in a fleeting world.

Key words: *leitmotif, urban, biblical, existential motifs, chronotope, topos, locus.*

Вступ

Поняття «мотив» є одним із дискусійних питань сучасного літературознавства. Незважаючи на те, що воно давно використовується під час аналізу художніх творів, цей термін розуміли по-різному протягом історії літератури. Поняття «мотив» уживається не тільки в літературознавстві, а й у музиці, філософії, психології, логіці, мовознавстві.

Як літературознавча категорія поняття «мотив» починає глибоко розроблятися на початку ХХ століття. На сучасному етапі розвитку теорії літератури поняття «мотив» недостатньо теоретично обґрунтоване, тому термін уживається в різних значеннях. Мотив нерідко розуміється як вияв теми, що зафіксовано у «Літературознавчому словнику-довіднику» (2007) (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 481). У «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» (2001) мотив також кваліфікується як «відносно стійкий формально-змістовний

складник художнього твору» (Лексикон загального та порівняльного літературознавства, 2001: 347). Автор статті про мотив в «Лексоні», О. Бойченко, подає доволі ґрунтовну історію цього поняття й слушно відзначає, що «незмінним, однак, залишається розуміння мотиву в історичній поезиці як формули, у якій образно закріпились типові ситуації, дії, характери тощо» (Лексикон загального та порівняльного літературознавства, 2001: 347).

«Літературознавчий словник-довідник» (за редакцією Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка) (2007) визначає мотив «як тему ліричного твору або неподільну смислову одиниця, з якої складається фабула (сюжет): мотив відданості Вітчизні, жертвовності, зради коханого тощо» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 481).

Т. Кушнірова формулює поняття «мотив» у літературі як «формально-змістовну одиницю, що є складником фабули і рушієм сюжету, засобом розкриття характерів і вираження ідейного задуму митця» (Кушнірова, 2004: 7). На думку дослідниці, мотив як семантична одиниця тісно пов'язаний із темою літературного твору. Проте тема – більш широке поняття, а мотив фактично є її реалізацією через певні смислові складові. У якості прикладу функціонування мотиву в тексті науковиця наводить тему відчуження особистості, поширену в літературі романтизму, що може втілюватися через мотиви самотності, подорожі героя, його незадоволення світом, втечі тощо» (Кушнірова, 2004: 7).

У «Літературознавчому словнику-довіднику» зазначено, що мотиви рухають вчинками персонажів, збуджують їхні переживання й роздуми, особливо тонко відбивають внутрішній світ ліричного суб'єкта (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 481). Під час

аналізу лірики терміни «тема і мотив» часто вживаються як синонімічні. Для розрізнення відтінків мотивів науковці використовують терміни: «лейтмотив», «провідний мотив», «надмотив» (Літературознавчий словник-довідник, 2007: 481).

Для того, щоб виділити функції мотиву в тексті, треба розглянути, як співвідносяться в літературному творі мотив і сюжет. Аналізуючи їхній зв'язок, А. Ткаченко відзначив важливу роль мотиву в тексті. На його думку, вона полягає в тому, що саме мотив виступає своєрідним «будівельним матеріалом» для створення сюжету (Ткаченко, 2003: 168).

Нині лінгвістисти розглядають мотив у руслі сучасної гуманітаристики як інтердисциплінарний феномен та філологічну проблему, зокрема М. Заборна, окреслює «традиційне літературознавче трактування мотиву як елемента оповіді та смислового повтору й актуалізує мовознавчий потенціал мотиву як психологічного конструкта, в контексті якого мотив розглядається як етап породження тексту та лінгвістична семантико-прагматична текстова категорія» (Заборна, 2020: 34).

Мета студії – виділити й проаналізувати основні мотиви поетичної збірки С. Жадана «Скрипниківка», що допоможе окреслити художню картину світу Сергія Жадана, розкрити творчий задум митця та ідейний зміст поезій.

Методи дослідження

Специфіка визначення теоретико-методологічного підходу та відповідного методологічного інструментарію зумовлена необхідністю застосування міждисциплінарного підходу у поєднанні, літературознавчих, філософських, культурологічних досліджень. У роботі реалізовано

поєднання історико-літературного й порівняльно-історичного методів (порівняння ракурсів, з яких подано одні й ті ж образи, локуси у поезіях С. Жадана різних років; пошук і зіставлення ремісценцій). Також у студії використано досвід філософії діалогізму (праці М. Бахтіна), структурно-семіотичної школи (Ю. Лотман), результати досліджень провідних українських науковців (А. Білої, Ю. Ємець-Доброносової, М. Сулими, О. Шаф).

Результати і дискусії

Актуальність обраної теми дослідження полягає в тому, що досі немає комплексного аналізу поетичної збірки С. Жадана «Скрипниківка» (2023), попри підвищену цікавість науковців до різних етапів творчості митця, зокрема до періоду представленого збіркою віршів «Життя Марії» (2015) та романом «Інтернат» (2017).

Феномен популярності літературної спадщини митця можна пояснити тим, що кожен із читачів завдяки всім лексичним, символічним і версифікаційним особливостям творчості поета може віднайти щось близьке для себе, може побачити між рядками його віршів суголосні міркування про українське сьогодення, біблійну історію чи одвічні питання буття.

Поетична творчість Сергія Жадана залишається актуальною від 90-х і до сьогодні. Поет експериментує з формою, шукає, як стати зрозумілим для читача, не залишається байдужим до сучасних подій. У 90-х роках ХХ століття поезія Сергія Жадана стала помітним явищем в українській літературі, викликала різні реакції та відгуки серед читачів. Протягом майже тридцятирічної активної літературної творчості автор набув ще більшої популярності серед представників різних поколінь. Закономірним стало те, що його ім'я з'явилося в працях

відомих дослідників, а твори набули нового значення та репрезентують українську літературу в європейському контексті. Складність, позірна незрозумілість поезії С. Жадана стає одним зі стимулів для літературознавців для досліджень його творчості, пояснень задуму автора, його ідей та мотивацій вибору саме тих чи інших тем, мотивів, образів, символів та мовних засобів.

Поезія С. Жадана є значущим літературним явищем, навколо якого не вщухають дискусії. Дослідники вивчають її під різними кутами зору, особливу увагу звертаючи на тематику, образи та символи. Увесь пласт критичної думки, присвяченої творчості С. Жадана, робить читача значно ближчим до правильного розуміння всіх ідей, які глибоко переосмислені та подані в художніх текстах поета.

Письменника, який сміливо вийшов за рамки канону, не могла оминати увагою літературна критика: мотиви й образи поетичних збірок С. Жадана стали об'єктами досліджень А. Білої (2002), Ю. Ємець-Доброносолової (2004), О. Шаф (2010, 2012), Л. Литвин (2016), М. Реутової (2019), В. Сірук (2020), М. Сулими (2020) та ін.

«Безжальною» та «скальпуючою щодо змавпованого суспільства» називає поезію письменника А. Біла (Біла, 2002: 35). Перші три книги С. Жадана дослідниця вважає строкатими за стилем, що породжує відчуття розламаності авторського «Я». Аналізуючи збірку «Цитатник», літературознавиця виокремлює жанрові особливості текстів: притчевість, колажність, поєднання несумісного, травестію та бурлеск. Серед основних образів А. Біла називає дорогу, сніг, воду, а також підкреслює урбаністичні риси лірики (Біла, 2002: 40). Ю. Ємець-Доброносолова на матеріалі збірок «Балади про війну і відбудову» та «Історія культури початку століття»

дослідила значення повторюваного образу води. Вона вважає, що це – природне дзеркало продовженої дії, а «поверхня і глибина – не ті ознаки, котрі цікавлять Жадана. Вода як стихія бажана і стихія, яку приймають, має у нього обов'язковий стосунок до смерти, а образ води – стихія меланхолізована. Водночас вона ще й стихія страждання, що вказує на першопричинне небуття, тому інколи є матерією відчаю» (Ємець-Доброносова, 2004: 148).

Суспільно-політичні зміни та російсько-українська війна стали основними проблемами, що відбилися у поетичних збірках С. Жадана 2015-2023 рр. Поєднуючись з біблійними контекстами, вони звучать ще гостріше й підтримують епатажний стиль поета. Л. Литвин дослідила трансформацію образу Богоматері в збірці «Життя Марії» й довела, що вона занурена у земне існування з метою налагодження взаємодії особистості й суспільства (Литвин, 2016: 369). У книзі «Тамплієри» головний акцент зроблено на українському поколінні війни, яке формується зараз. Використання біблійних образів у цих текстах теж не випадкове, а необхідне, оскільки це спроба знайти в апокаліптичному світі тривкі цінності та орієнтири. В. Сірук називає цю збірку «своєрідним нагадуванням про присутність війни» (Сірук, 2020: 235). Місток між античністю та сучасністю С. Жадан прокладає книгою віршів «Список кораблів», що в самій назві має алюзію на поему Гомера. М. Сулима відзначає його прогрес в поетичній майстерності, у творенні образів та натякає на свідомому накладанні подій минулого на нинішні події, що мимовільно спонукає до порівняння і їхніх наслідків (Сулима, 2020).

Попри те, що поняття «мотив» є одним із дискусійних питань у сучасному літературознавстві, у

роботі ми дотримуємося тлумачення, що мотив є рушієм сюжету, засобом розкриття характеру ліричного героя й вираженням ідейного задуму поета.

У 2023 році у видавництві Meridian Czernowitz вийшла друком чергова збірка поезій Сергія Жадана, що містить 51 вірш, а також 20 авторських фотографій митця. Вона отримала назву «Скрипниківка» на честь правопису української мови, укладеного упродовж 1925–1928 років (інше найменування – харківський правопис). Назва є символічною, оскільки майже 100 років тому репресували «скрипниківку», згорнули політику українізації й насадили імперські гасла про великі братні народи, велич російської мови, прищепили наратив про меншовартість української мови. У назві збірки, на думку автора, – акцент на відродженні мови: «Ця збірка заповідалася як історія про мову – про її можливості й безпорадність, про означений нею периметр, про те, що саме вона сигналізує про зміни й злами, які ось-ось стануться, це саме вона втручається в твоє письмо, залишаючи по собі головне – свідчення «зміщення, переходу і втрати» (Жадан, 2023: 136).

Л. Коткова у своїй рецензії відзначає, що збірка «Скрипниківка» – особлива: «Це “рвана хроніка двох останніх років”, приватна, індивідуальна й водночас суспільна, колективна. Автор поділяє книжку на дві частини, нанизані на нитку голосу, узалежнені від звучання» й оздоблені авторськими світлинами» (Коткова, 2023).

Збірка складається із двох частин: поезії, написані навесні 2021 року, і вірші – через кілька місяців після повномасштабного вторгнення росії. Незважаючи на те, що час у книзі поділився на «до» й «після» 24 лютого 2024 року, творчість С. Жадана об’єднана в ній спільним

лейтмотивом – мотивом мови, яка «здатна підіймати нас із сутіні й виводити з мовчанки, її карколомними маршрутами, її тонким болючим граням, які все поміж собою поєднують» (Жадан, 2023: 139). У поезії-епіграфі «Можна я тепер почну», яка поєднує обидві частини збірки мотивом мови, С. Жадан окреслює мову «як бритву: найнебезпечнішу, найближчу» (Жадан, 2023: 10).

Серед дослідників, які вказували на виразні урбаністичні мотиви лірики С. Жадана, були А. Біла (2002), О. Шаф (2010, 2012), Т. Трохименко (2016) та інші.

О. Шаф зазначає, що топос міста, які є спільною поетикальною рисою лірики М. Семенка та С. Жадана, що характерна для авангардистського типу мислення. Урбаністичне середовище трактується як ознака маскулінного характеру, що протиставляється природі – жіночому імпульсу. На ідейно-тематичному рівні дослідниця виокремлює такі мотиви: алкоголізм, відчуження, моральна деградація, наркоманія, самогубство, самотність, смерть (Шаф, 2010: 412).

У збірці поезій С. Жадана «Скрипниківка» образ міста з'являється як декорація, та тлі якої розгортається історія мови в голосах героїв: «...хай скаже тепер або замовкне / назавжди, хай пояснить очевидні речі – / як сходить вогонь на плечі закоханих, / як відчай, ніби різник вивалює нутрощі світу / на ранкову бруківку вересневого міста, / хай скаже тепер, доки ще можна / бодай когось урятувати, бодай комусь зарадити» (Жадан, 2023: 40). У післямові «50 і 1» поет порівнює місто з «важкою конструкцією», що впливає з пам'яті й починає обростати деталями, сповнюватися звуками та світлом (Жадан, 2023: 138): «Все як було. / Точність як вдячність. / Товарних вагонів літня протяжність. / Рештки трудів і сліди оборон. /

Я пам'ятаю це місто в червні, я пам'ятаю, які невичерпні / п'ята колія, третій перон» (Жадан, 2023: 25). Місто є тлом, яке своєю універсальністю та впорядкованістю образів схоже на бібліотеку: «Привиди бідності і свободи. / Вранішні ринки, порожні заводи. / Довгий печальний трамвайний маршрут» (Жадан, 2023: 40).

У збірці виразно відчутна вдячність поета в ставленні до знакових місць у Харкові, бо вони асоціюються з важливими подіями в житті митця: «Постаті в темряві, ніби дерева. / Я пам'ятаю більше, ніж треба. / Твориться мовчазна множина. / Голос, наче остання почесть. / Нам залишаються вдячність і точність. / Вулиці, спалахи, імена» (Жадан, 2023: 26). Як засвідчують поетичні тексти С. Жадана, поняття «міський пейзаж» суттєво доповнено та розширено візіями, що зринають у пам'яті ліричного героя, спогадами, що, відповідно, породжують місто-міф, ідеальне місто: «Місто цими днями – ніби заснуле. / Місто нині схоже на любовну записку. / Мовби в когось залюблене, наче від когось залежне. / Сприймає нас усіх як належне. / Забагато гамору, забагато блиску» (Жадан, 2023: 26).

У поезії С. Жадана «І хай буде знаком наближення» образ міста постає як амбівалентний, насичений грою сенсів, як місце, сповнене містичних і сакральних знань: «Я знав у цьому місті тисячу книжників, що носили в кишенях рештки свинцевого шрифту, розсипану мудрість міста» (Жадан, 2023: 53).

Ідея пошуку стає визначальною для постмодерного міського тексту. На думку О. Шаф, мотив мандрів у творчості С. Жадана – полісемантичний, «бо реалізується у смислових варіантах пошуку (зокрема в романі «Депеш Мод»), повернення (частково в романах «Anarchy in the UKR», «Ворошиловград»), втечі (лірика зі збірки

«Ефіопія»)» (Шаф, 2012: 95). Головними для героя-мандрівника в поезіях С. Жадана є подорож, шлях, історія цих шукань, пригоди, етапи пізнання й осягнення урбаністичного часопростору: «І хай буде знаком наближення / цей дим над будівлями, / дим зимових домів. / Хай буде він засторогою нам, / з нашим легким подорожнім скарбом, / з коридорами і вогнями, / що виповнюють нашу дорогу» (Жадан, 2023: 53). На думку Т. Гундорової, «український постмодернізм утілює бажання бути не “вдома”, а “в дорозі”» (Гундорова, 2005: 165). Дослідниця вважає, що «С. Жадан вибирає для себе координати світу, які включають у себе «дорогу, яка нікуди не веде, бездомність, безбатьківство» (Гундорова, 2005: 160): «Країна тулиться до залізниці. / Будьмо уважні, мешканці міста / і гості столиці» (Жадан, 2023: 59).

Мотив бездомності набуває нових сенсів у збірках поета: «Життя Марії», «Скрипниківка», де герої стають біженцями через війну на Сході: «Вперті равлики беззахисної Європи. / Жінки, що залишили вдома чисту постільну білизну. / Діти, що не відпускають материнську руку, / як прищеплені до яблуні гілки / не відпускають теплий стовбур» (Жадан, 2023: 73). С. Жадан упевнений, що равликам-вигнанцям вдасться повернутися до батьківського дому, знайшовши свій шлях: «Упокорений час шаленців і втікачів. / Запекла віра тих, хто зійшов на вокзалі вигнання. / Завжди пам'ятати розташування меблів у батьківському домі. <...> Ось ця дорога – нині позначена безголоссям, / ночівлі ці – порожні, поміж дощем і тишею. / Будьте мужніми, равлики, будьте гідними цієї мандрівки, / ви – позбавлені дому, проте не позбавлені серця» (Жадан, 2023: 73). Подорож розпочинається з вокзалу, який є не тільки орієнтиром для безпритульних – «вокзалом

вигнання», а й символом надії: «Але буде літо, / і потяги, що повертаються в місто, / як рибалки, / хай не повертаються без улову, / хай перевозять містами нашу надію – / гірку, наче дим, / наче письмо, / гірку... (Жадан, 2023: 72).

Міські пейзажі в поезіях збірки «Скрипниківка С. Жадана є хронотопноузележними. М. Бахтін означає поняття «хронотоп» як явище, головною дефініцією якого є органічний зв'язок часу та простору» (Бахтін, 2000: 9). На думку О. Шаф, «ситуація мандрів часто організує хронотоп творів Сергія Жадана, сюжет яких розгортається за рахунок переміщення героя між пунктами, де випробовується його “мужність”, наслідком чого є утвердження чоловічої гідності» (Шаф, 2012: 96). Осмислення побаченого ліричним героєм створює новітні символи-коди міського тексту, увиразнюючи його через урбаністичний хронотоп: «міста з поганим опаленням, ніби з поганим зором, / зі слабкими легенями порожніх дворів – / так зимує вітчизна тих, хто збирає докупи / родинний посуд своїх закатованих, / порцелянові згустки звучання вулиць / у зимовому місті» (Жадан, 2023: 53).

Ю. Лотман (1998) у студіях про семіотику художнього простору виділив поняття «топосу» та «локусу», акцентуючи увагу на тісному зв'язку героя твору із певним місцем. На думку дослідника, у кожного топоса є свій прототип, який існує в глибинах колективного підсвідомого, реалізує певну «вічну ідею», інваріант (Лотман, 1998: 12). Ю. Лотман визначає локус як просторовий елемент, місце, до якого належить ліричний герой (Лотман, 1998). Відповідно до твердження науковця про відкритий і замкнений художній простір, літературознавці тлумачать термін «локус» як обмежений простір у складі необмеженого (топоса). Локус і топос

знаходяться в логічних відношеннях частини й цілого, тому, аналізуючи той чи інший топос, ми неодмінно виділяємо всі вхідні в нього локуси як значущі одиниці.

Міський топос поетичних текстів С. Жадан розширює урбаністичними локусами (комунальними квартирами, прохідними дворами, дахами, будинками, шкільним коридором, інститутськими аудиторіями, лікарняним подвір'ям, книгарнями), почасти міфологізуючи їх: «Просто зумій запам'ятати це світло, яке пронизувало навиліт квартири й дахи» (Жадан, 2023: 75). Локусом, що має позитивну семантику й асоціюється в героїв поезій С. Жадана з теплою затишною атмосферою дому, у якому панує сімейна гармонія, є вікно будинку: «вікна теплі, наче жінки, що народжували у любові» (Жадан, 2023: 50). Локусу будинку-дому як захисту від зовнішнього світу протиставляються інститутські аудиторії, шкільні коридори: «Ніч салютує ранковому потягу. / лінія ріжеться, мов кордон. / Графіка опівнічного подиху, / запах домашній зимового одягу, / викричаний шкільний коридор» (Жадан, 2023: 50).

Локус вокзалу у збірці «Скрипниківка» виступає межею між осінню і зимою, смертю і відродженням, втраченим домом і невідомим майбутнім: «Різаний лінорит залізничного. / Небо вогню і вагонних димів. / Довгий початок хиткого й звичного / входження в осінь тих, кому нічого більше втрачати, тих, хто зумів» (Жадан, 2023: 48). Вокзал увиразнюється в образах-символах перону, колії, мостів, вагонів, потягів, привокзальної площі: «Правлять мости після літнього наступу. / Тягнуться колії запасні. / Щебінь сипкий з обважнілого насипу – / все, що завмерло з осені на зиму, / все, що відновиться по весні. / Де привокзальна з двома невідомими / і згусток повітряної

гіркоти» (Жадан, 2023: 48). Мотив повернення подорожніх як прояв надії суголосний образу сонця в поезії «Достатньо боляче»: «і повертається сонце до ранкового міста, / повертаються потяги на холодні перони, / виходять із них подорожні, / що поїхали звідси колись назавжди, / обіймають тих, хто на них чекав, / ошукують пам'ять своєю любов'ю» (Жадан, 2023: 68). Локуси міського хронотопу є частиною історії ліричного героя, для якого важливо проговорювати головні речі: «Повз віддих дитинства за привокзальним муром / і школярське креслення недільної церкви, повз доми на горі, в яких прорізаються / стебла хлопчачих ламких голосів, / іди першим снігу, означуй нашу присутність / у книзі повернень і проводів, / у нічному реєстрі любові» (Жадан, 2023: 63). Локуси урбаністичного хронопу в збірці «Скрипниківка» предсталені промисловою зоною, летовищами, що асоціюються із вічною зміною сезонів: «Вічність лишається міжсезонною. / Небо над промисловою зоною / з птахом над річковим полотном» (Жадан, 2023: 50); «Стоять летовища, ніби роялі, / на яких виконують фортепіанні концерти» (Жадан, 2023: 51).

Мотив міста в поезіях С. Жадана, розбудовано в біблійному контексті як міф про пошук «землі обітованої»: «І хай буде вічним цей гамір у середмісті. / Сонце осідає в темному листі, і такою повчальною є пташина гідність / І нам немає куди іти. Нам добре там, де ми народились» (Жадан, 2023: 33); як міф про втрачений рай: «Втрачене місто, кілька історій, / дух інститутських аудиторій, / небо з тривожним пташиним пером. / Слово вигнання – легке й нестерпне, / і все, що лишається після тебе, – п'ята колія, третій перон» (Жадан, 2023: 26).

Отже, С. Жадан у збірці «Скрипниківка» сповна актуалізував урбаністичні мотиви. Простір міста в поезіях,

увиразнюють ключові мотиви: бездомності / повернення, дороги, пошуку; локуси: комунальних квартир, прохідних дворів, шкільних коридорів, інститутських аудиторій, книгарень, вокзалу, промислових зон, летовищ. Локус вокзалу вербалізується в образах-символах: перону, колії, мостів, вагонів, потягів, привокзальної площі. Мотив міста в поезіях С. Жадана звучить у біблійному значенні як міф про пошук «землі обітованої», як міф про втрачений рай. Ліричний герой урбаністичної поезії митця, долаючи простір, стає невід'ємною частиною міського ландшафту.

О. Шаф зазначає, що у творчості С. Жадана рубіжних та 2000-х років біблійний зміст набуває виразних постмодерністських засад – «театральності, карнавальності й відповідної функції – травестіювати «вічні» цінності в сучасне мистецтво» (Шаф, 2010). Використання біблійних сюжетів, образів і символів для автора стало одним з традиційних елементів, ознак стилю. У творчості С. Жадана вагомість християнської образності посилюється з кожною наступною поетичною збіркою. Аналізуючи мотиви й образи сучасної української поезії, Т. Трохименко стверджує, що «розпочавши свій поетичний шлях як нонконформіст і бунтар, Жадан нині частіше зосереджується на вічних питаннях, запозичуючи образи й мотиви Святого Письма й християнської історії» (Трохименко, 2016: 410). Поєднання дорослого й дитячого, любові й відповідальності простежується у віршах зі збірки «Скрипниківка» і може розглядатися як виразна ремінісценція євангельського: «Істинно кажу вам, коли не навернетесь і не будете як діти, не ввійдете у Царство Небесне» (Мт. 18:3) (Євангеліє від Матвія). Діти з'являються в художньому просторі збірки досить часто – щирі й наївні, як у поезії «Бідний міся дітей»: «Бо дитячим

голосом краще викривати чужу нещирість. / Голосом, яким просять солодошів у батьків, / що приходять з роботи. / Голосом, яким повторюють географічні назви, / коли світ обертається на веселу дитячу атракцію» (Жадан, 2023: 27). Вони стоять на порозі життя, на нульовій точці відліку й обирають для себе шлях: «І підлітки – нарвані, загадкові – / не можуть домовитися поміж собою. / І як їм назвати цей згусток у мові, / який вони звикли називати любов'ю?» (Жадан, 2023: 13). С. Жадан не ідеалізує своїх маленьких слухачів, він утішає, підтримує, проповідує й обіцяє винагороду тим, хто лишився вірним спільноті маргіналів: «Хроніка, значена криміналом. / Янголи харківських комуналок. / Мученики прохідних дворів. / Ніжні туберкульозні легені. / Надто освічені, надто смиренні. Радість, якою перехворів» (Жадан, 2023: 25). Власне, функція поета якраз і полягає в пригадуванні минулого, аби зберегти колективну пам'ять, і прогляданні в майбутнє як запоруку непервності поколінь: «А за стінами кварталу все завмерло. / І виноград при стіні росте химерно, / і камінь біліє в сонячному промінні, / і ніхто не забере в нас прозорість абетки, / і діти зі спеки входять до церкви, немов адепти, і ми залишимося назавжди тінями на камінні. / І хай буде вічним цей гамір у середмісті» (Жадан, 2023: 33).

Образ виноградників посеред зими й постійне нагадування про зміну сезонів і про календар як важливу складову релігії в збірці є частиною біблійного мотиву відродження й насамперед асоціюється із Ісусом Христом. Виноград у [християнстві](#) розглядається передусім як емблема порятунку й відродження, тому виноградна лоза зображувалася на стародавніх християнських гробницях, на [фресках римських катакомб](#) і, пізніше, на церковних [вітражах](#) і царських воротах (Войтович, 2002: 430-431). Як

символ істини, виноград натякає на істинність вчення [Христа](#), а виноградний сік асоціюється із Божою кров'ю (Войтович, 2002: 66-67): «Мічений вимучений чоловік, / схожий на виноградну лозу. / Історію зраджує тремтіння повік. / Візьми з моїх рук цю отруту – я потім ще принесу. / Ах, ці міста, забуті богом міста – / ніжні, як виноградники по зимі» (Жадан, 2023: 24). Мотив відродження в збірці оприявнений образами-символами: вінком із колючих троянд (алюзія на терновий вінок), ягням (відсилка до народження Христа в яслах): «Добрий чоловік у вінку з колючих троянд / тримає в руках місяць, наче ягня. Чути вечірній спів із золотих веранд. / Кожен має свій шлях. / Кожен іде навмання» (Жадан, 2023: 24).

У поезії «Все як було» С. Жадан, розмірковуючи над сенсом буття, відсилає нас до Святого Письма: «Час говорити і час помирати. / Свідки, однолітки, емігранти, / демони споминів і сновидінь. / Хліб наш щоденний, освіта загальна, / стримана публіка привокзальна, / що переходить із світла в тінь» (Жадан, 2023: 26). Це виразна ремінісценція на рядки Книги Екклесіяста зі Старого Заповіту: «Усьому свій час, і час усякій речі під небом: час народжуватися, і час помирати; час насаджувати, і час виривати посаджене; час убивати, і час лікувати; час руйнувати, і час будувати; час плакати, і час сміятися; час ремствувати, і час танцювати (Еккл. 3: 1)» (Екклесіяст).

У поезії «Бреде снігом вертепна хода» поет переосмислює біблійну історію побиття немовлят – вбивство всіх новонароджених дітей чоловічої статі у [Вифлеємі](#) за наказом царя [Ірода](#), щоби знищити [Ісуса](#), – яка розказана в різдвяній історії [Євангелія від Матвія](#) (Мт 2:16-18) (Євангеліє від Матвія), крізь призму сьогодення, акцентує увагу на безневинних жертвах російсько-

української війни: «Але шкода дітей, так шкода дітей. Шкода. Що їх торкнулася ця / історія, без початку й кінця, / історія чудес і лих, шкода, що полнюють саме на них» (Жадан, 2023: 91-92).

Подорож водою, що традиційно асоціюється з переходом від світу живих до світу мертвих (Войтович, 2002: 83-84), – наскрізна метафора збірки, яка пов'язана з подоланням страху смерті: «І ти говориш “пам'ять”. І тоді / ступає тінь твоя понад водою, / і темінь перелита по воді, вже робить мову тихою й твердою, / і душі, наче свідки на суді, / налякані раптовою ходою. <...> І ще не знаєш, що чекає там – / за переходом, за тонким промінням, / і твориш межі тіням і світам» (Жадан, 2023: 32). Відтак, попри усвідомлення неминучості смерті, одним із головних біблійних мотивів збірки «Скрипниківка є пошук мови любові, віднайдення голосу, який об'єднує всіх: «Все мало статися так. Адже це я говорив: / нами і далі говорить любов, як єдина доступна мова, / мова німих, мова зневірених, мова дорослих, / мова тих хто найменше вірить / у можливість порозумітись, / всі свої сумніви, всі переконання» (Жадан, 2023: 83).

Символ Богородиці втілений поетом в образі вагітної жінки, яка є свідченням Божої любові до українців зі Сходу попри все: «Вагітна жінка схожа на книгу з продовженням. / Сонце над містом пишається власним походженням. / Пишається тим, що воно зі Сходу. / На сході більше, аніж будь-де, цінується вірність. / Бог існує. Щонайменше існує його ймовірність. / Щонайменше існує його любов до цього народу» (Жадан, 2023: 32).

Т. Трохименко вважає, що «неодноразова згадка про Господа та феномен любові – божественної та людської у творчості українських поетів другої половини 2000-х років

– приводить до думки, що, попри часто декларовану антирелігійність сучасної української літератури, автори обстоюють власну версію взаємин із Абсолютом» (Трохименко, 2016: 421). Ліричний герой у поезії «А ось зима цього року робить дерева тьмяними» зі скепсисом ставиться до традиційних церковних установ та обрядів: «А що це за люди вітають боже народження? / Це люди, які називають християнами. Добрі насправді люди, доки не йдеться про прощення» (Жадан, 2023: 56). Герої С. Жадана обирають свій шлях богопізнання, головним механізмом якого є розмова або молитва, покликана вивільнити особистість від норм та установок, що панують у суспільстві: «Всім шкода цього чоловіка. / Всі добре знають його мороку. <...> Всім шкода, що це відбулося. / Шкода, що його не порятували. / Безпорадне багатоголосся, / безнадійні гіркі ритуали. / Ночі довгі. Співи суботні. / Всі ми разом. Всі ми самотні. <...> Скільки буде любові й скорботи. / Час повертатися до роботи» (Жадан, 2023: 120-121).

Навіть коли в поезії С. Жадана фігурують обставини та образи об'єктивного світу такі, як зима, місяць, вода, риба, вони зазнають очуднення, оскільки найпродуктивнішим способом осмислення дійсності для поета стає конструювання міфопоетичної реальності: «Бреде смерть. Зимова пора. / Лівий низький берег Дніпра. / Золотий перетин нічної ріки. / Все як завжди. Все навпаки» (Жадан, 2023: 92); «А чим ця затія з колядками завершиться? / Що потім залишиться за співами й танцями? / Є кілька найбільш уважних, / які все записують першими. / Як вони все напишуть, так і відчитається. / А ось скажуть, місяць дихає легеньми пробитими. / А це ось зимового сонця надламана китиця» (Жадан, 2023: 56).

Любов, віра та відповідальність також є тими мотивами, що ними перейнята сучасна українська поезія, зокрема й лірика С. Жадана, у якій поряд із епатажністю та спробою деконструкції традиційних релігійних уявлень панує не атеїстичне світосприйняття, а натхненний пафос богоспількування: «Любов, скажуть, виростає з болю, / тому не бійтеся, що болітиме: / було б чому боліти, скажіть, було б чому битися» (Жадан, 2023: 56).

Отже, у збірці «Скрипниківка С. Жадан запозичує образи й мотиви Святого Письма. З мотивом відродження в поезіях пов'язані образи: винограду (лоза, виноградники, вино), календаря, ягняти. Мотив переходу оприявлений в образах води: річки, озера. Символами Спасителя виступають образи: риби, вінка із колючих троянд. Наскрізними мотивами «Скрипниківки» є мотиви любові, віри, відповідальності, віднайдення голосу для написання власної історії.

Різні стосунки людини й середовища утворюють своєрідну систему категорій, які характеризують проблеми буття людини і які прийнято називати модусами буття, чи модусами екзистенції, чи екзистенціалами. Ситуацією, коли практично всі екзистенціали набувають максимального оприявлення, постає війна. В умовах дегуманізації людської особистості стає вкрай важко зберігати елементарні риси людяності, на користь чи проти якої доводиться робити вибір. Проблему такого вибору, заснованому на одвічних людських страхах і обмеженнях, змальовує С. Жадан у збірці «Скрипниківка». На думку С. Жадана, поезія воєнних місяців, «написана різними авторами, з різними інтонаціями, мовлена різними голосами, все частіше нагадує хроніку, репортажі, творені дивною крихкою мовою – мовою зламу епох, мовою часів великого переходу,

гіркою завмирання поміж життям і смертю» (Жадан, 2023: 136). Здатність мови оприявнювати найскладніші питання буття висвітлена в поезії «З усієї літератури»: «З усієї літератури / з усіх можливостей мови / особисто мене завжди цікавили слова, / якими звертаються / до померлих. / Ніби справді можна скласти речення, / здатні пробитися в радіоэфір смерті» (Жадан, 2023: 17).

У збірці «Скрипниківка» С. Жадан висвітлює комплекс проблем, пов'язаних із життям та смертю – одвічними антагоністами. Поет утверджує думку, що смерть – це не те, чого потрібно боятися, вона знаходиться завжди поруч із життям, яку можна навіть не помічати, коли відчуваєш по-справжньому сильну любов до життя: «Життя заповнює собою все. / Передусім – наш страх перед смертю. / Передусім – нашу залежність від досвіду» (Жадан, 2023: 17). Ліричний герой не має ілюзій щодо перспектив свого існування під час війни, але вдається до пізнання вічних цінностей: «В країні закінчуються бійці. / Але не закінчується повітря. / І ця западина світла – гостріша ножа, Але ще не помітна межа, / і смерть ще не помітна. / Просто такі темрява і зима. / Ті кого ти любиш, знають: усе недарма. / І в смутку їхньому є присмак ожини. / Тому що в слові “смерть” і в слові “любов” / немає спільних звуків, і нам обом / далі з цим жити» (Жадан, 2023: 88). Персоніфікований образ смерті, якій незатишно серед живих, С. Жадан оприявнив у вірші «Бреде снігом вертепна хода»: «Так багато чудес і лих. / Смерті незатишно серед живих. / Смерть не звикла, що вона чужа. / Смерть звикла, що є межа» (Жадан, 2023: 91). Перехід ліричного героя зі світу живих до світу померлих супроводжує «добрий бог», який допомагає подолати страх смерті: «Добрий бог переходу притримає за рукав. / Світло

з того боку таке пекуче, як тут. / Важливіше хто тебе почув, а не кого ти гукав. / Є лише один мотив і один маршрут» (Жадан, 2023: 44).

Сенс буття ліричного героя в «Скрипниківці сповнений світла, що здатне побороти будь-який страх: «хто в такі часи говоритиме / про страх, / хто такої пори не посоромиться / боятись? / Нас занадто багато для страху, / нам занадто багато було / даровано, / аби не знали, / чи по нас щось залишиться.<...> Коли так багато світла / народжується від простого промовляння імен» (Жадан, 2023: 95). У збірці С. Жадан підкреслює трагізм існування ліричного героя за допомогою образів місця-пустки: «Щось там було – в місці, якого немає, в тій пустоті, / у довгому, виговореному проти ночі житті, / на місці провалу, посеред пам'яті, до мовчань. / Щось було ще, крім докорів і повчань» (Жадан, 2023: 15). Свобода вибору ліричної героїні в цьому місці визначена самотністю: «Коли вона прокидається першою й тихо йде, / і нічого не говорить йому перед тим, як піти, / оскільки не знає ще слів / на означення самотності, самоти» (Жадан, 2023: 16).

У збірці наявний мотив бунту проти смерті, оскільки, на думку ліричного героя, варто триматися за «гілку голосу», закорінюватися й пробиватися: «Але навіть по смерті мова є важливою. <...> Ви, що складаєтеся нині з відлуння, / ви – нині виповнені тишею, / говоріть, ну ж бо, говоріть, / говоріть травою, / говоріть памороззю, / говоріть диригентами» (Жадан, 2023: 18). Модус буття ліричного героя зі збірки «Скрипниківка» представлений мотивом боротьби світла і темряви: «Щедрою є твоя присутність, твоя роздвоєнність у світлі й темряві. / Починається дійство, відступає морок. / промінь надламується в оці, / роблячи життя незбагненим. <...> В тобі немає нічого, крім світла.

/ В тобі немає нічого, крім звучання» (Жадан, 2023: 20). Мотив боротьби світла і мороку доповнює мотив надії: «все вже перейдено, / і страх лишився позаду, мов спалене поле, / час пройнято пам'яттю, як водою теплом, / слово “надія” має присмак свинцю, / присмак зимового винограду» (Жадан, 2023: 54). Окрім цих модусів буття ліричного героя, збірка пронизана мотивом любові: «Любов займається людьми» (Жадан, 2023: 21); «Тоді з любові народжуються міста. / Тоді твориться текст, як місто, обростає школами і турботою, / обростає трамваями» (Жадан, 2023: 103). Возвеличення цього екзистенціалу перегукується зі сковородинівським афоризмом: «Усе проминає, але наприкінці всього залишається любов. Усе проминає за винятком Бога і любові».

Отже, серед екзистенційних мотивів у збірці поезій Сергія Жадана «Скрипниківка» переважають: мотив протистояння життя й смерті, мотив бунту проти смерті, мотив трагізму буття, мотив вибору, мотиви надії й любові.

Висновки

Отож, у статті ми виділили й проаналізували основні мотиви поетичної збірки С. Жадана «Скрипниківка», як-от: урбаністичні, біблійні, екзистенційні. Усі вони поєднані лейтмотивом «мови», який робить можливим озвучення історії українців голосами ліричних героїв. Серед упізнаваних мотивів, які переходять зі збірки до збірки, С. Жадан використовує урбаністичні мотиви. Найважливіші з них, які дозволяють окреслити топос міста, де й розгортаються історії ліричних героїв, це ключові мотиви: бездомності / повернення, дороги, пошуку. Одним із повторюваних локусів у «Скрипниківці» є локус вокзалу, що приманний й іншим збіркам поета, зокрема присутній у «Життя Марії», він оприявнений в образах: перону, колії,

мостів, вагонів, потягів, привокзальної площі та символізує втрачений дім, перехід до невідомого майбутнього й надію на повернення на Батьківщину. Традиційно мотив міста в збірці С. Жадан змальовує як міф про пошук «землі обітваної», як міф про втрачений рай, притаманний поезіям, що присвячені російсько-українській війні, що є продовженням біблійних мотивів присутніх і в ранній творчості митця. Ліричний герой урбаністичної поезії автора, рухаючись містом, стає його невід'ємною частиною.

У збірці «Скрипниківка С. Жадан запозичує мотиви християнської історії, як-от: народження Ісуса Христа («А ось зима цього року робить дерева тьмяними»), розп'яття Божого Сина («Мічений вимучений чоловік», «Великий задум і мудрість велика»), побиття царем Іродом немовлят («Бреде снігом вертепна хода»). Біблійні мотиви в збірці увиразнюють образи: Бога («Добрий бог переходу притримає за рукав»), Ісуса Христа («Мічений вимучений чоловік»), Діви Марії («Вагітна жінка схожа на книгу з продовженням»). С. Жадан актуалізує біблійні символи (виноград, календар, ягня, вода, риба, вінок із колючих троянд), робить їх авторськими, впізнаваними. У «Скрипниківці поет іронічно змальовує церковні ритуали й традиційні українські обряди: Різдва («А ось зима цього року робить дерева тьмяними», «Бреде снігом вертепна хода»), Великодня («Великий задум і мудрість велика»), але разом із тим стверджує, що церковний календар є запорукою відродження життя. Усі біблійні мотиви, представлені у поетичній збірці «Скрипниківка» С. Жадана, об'єднані мотивом любові, віри, відповідальності, віднайдення голосу для написання власної історії.

Екзистенційні мотиви у збірці поезій Сергія Жадана «Скрипниківка» представлені: мотивом протистояння

життя і смерті, мотивом бунту проти смерті, мотивом трагізму буття, мотивом вибору, мотивом надії й любові. Ліричні герої митця постають у складних кризових ситуаціях російсько-української війни. У «Скрипниківці» наскрізним є мотив боротьби життя і смерті, світла і темряви. Автор стверджує, що смерть не страшна й морок можна перемогти, якщо відчуваєш по-справжньому сильну любов до життя. Міркування поета перегукуються зі сквородинівською сентенцією про важливість любові в скороминушому світі.

Література

Бахтин, М. (2000). *Епос и роман*. Санкт-Петербург: Азбука.

Біла, А. (2002). «Від ломки до ломки»: Лірика С. Жадана. *Слово і час*, 1, 35–48.

Войтович, В. (2002). *Українська міфологія*. Київ: Либідь.

Волков, А. (Ред.). (2001). *Лексикон загального та порівняльного літературознавства*. Чернівці: Золоті литаври.

Гром'як, Р. (Ред.). (2007). *Літературознавчий словник-довідник*. Київ: ВЦ «Академія».

Гундорова, Т. (2005). *Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн*. Київ: Критика.

Екклезіяст. *Українська Біблія*. (І. Огієнко, перекл.).

Узято з <http://bible.ubf.org.ua/ukr/?scr>

Євангеліє від Матвія. Узято з: <https://only.bible/bible/ubio/mat-18/>

Смець-Доброносова, Ю. (2004). Як риба у воді. *Сучасність*, 4, 146–151.

Жадан, С. (2023). *Скрипниківка*. Чернівці: Видавець Померанцев Святослав.

Заборна, М. (2020). Мотив vs мотив як інтердисциплінарний феномен та філологічна проблема, *Studia Methodologica*, 50, 34–47.

Коткова, Л. (2023). Глибокі пекучі грані «Скрипниківки» Сергія Жадана. *Українська літературна газета*, 9 (353). Узято з <https://litgazeta.com.ua/reviews/liudmyla-kotkova-hlyboki-pekuchi-hrani-skrypnykivky-serhiia-zhadana/>

Кушнірова, Т. (2004). Мотив як літературознавча категорія: ознаки і типологія. *Вісник Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*, 1 (34), 3–11.

Литвин, Л. (2016). Збірка С. Жадана «Життя Марії»: марійний дискурс. *Молодий вчений*, 12, 366–370.

Лотман, Ю. (1998). *Структура художественного текста*. Санкт-Петербург: «Искусство – СПб».

Реутова, М. (2019). Екзистенційні мотиви у збірці «Життя Марії» Сергія Жадана. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору*, 27, 112–123.

Сірук, В. (2020). Вірші «Тамплієрів» у контексті поетичної творчості С. Жадана. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 31 (70), 3. 232–239.

Сулима, М. (2020). Список Сергія Жадана. *Літературна Україна*, 05.10.2020. Узято з <https://litukraina.com.ua/2020/10/05/spisok-sergija-zhadana/>

Ткаченко, А. (2003). *Мистецтво слова (Вступ до літературознавства)*. Київ: ВПЦ «Київський університет».

Трохименко, Т. (2016). Мотиви та образи сучасної української поезії. *Ліствиця Якова: збірник статей на*

пошану професора Леоніда Ушкалова з нагоди його шістдесятиліття (с. 409–422). Харків: Майдан.

Шаф, О. (2012). Мотив мандрів у творчості Сергія Жадана в контексті “Маскулінної безпритульності”. *Таїни художнього тексту (до проблеми поетики тексту)*: зб. наук. пр. Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. Дніпропетровськ, 14, 91–98. Узято з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tkht_2012_14_14

Шаф, О. (2010). Топос міста в поезії Сергія Жадана як маскулінізація світу. *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Серія: Лінгвістика і літературознавство: міжвуз. зб. наук. ст., XXIII, 2, 411–417.

References

Baxtin, M. (2000). *E'pos i roman*. Sankt-Peterburg: Azbuka.

Bila, A. (2002). «Vid lomky do lomky»: Liryka S. Zhadana. *Slovo i chas*, 1, 35–48 [in Ukrainian].

Voitovych, V. (2002). *Ukrainska mifolohiia*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].

Volkov, A. (Red.). (2001). *Leksykon zahalnoho ta porivnialnoho literaturoznavstva*. Chernivtsi: Zoloti lytavry [in Ukrainian].

Hromiak, R. (Red.). (2007). *Literaturoznavchyi slovnyk-dovidnyk*. Kyiv: VTs «Akademiiia» [in Ukrainian].

Gundorova, T. (2005). *Pislyachornobylska biblioteka. Ukrayinskyj literaturnyj postmodern*. Kyiv: Krytyka [in Ukrainian].

Ekkleziiast. *Ukrainska Bibliia*. (I. Ohienko, perekl.). Uzyato z <http://bible.ubf.org.ua/ukr/?scr> [in Ukrainian].

Yevangeliye vid Matviya. Uzyato z: <https://only.bible/bible/ubio/mat-18/> [in Ukrainian].

Yemecz-Dobronosova, Yu. (2004). Yak ryba u vodi. *Suchasnist*, 4, 146–151 [in Ukrainian].

Zhadan, S. (2023). *Skrypnykivka*. Chernivci: Vydavec Pomerancev Svyatoslav [in Ukrainian].

Zaoborna, M. (2020). Motyv vs motyv yak interdyscyplinarnyj fenomen ta filologichna problema, *Studia Methodologica*, 50, 34–47 [in Ukrainian].

Kotkova, L. (2023). Hlyboki pekuchi hrani «Skrypnykivky» Serhii Zhadana. *Ukrainska literaturna hazeta*, 9 (353). Uziato z <https://litgazeta.com.ua/reviews/liudmyla-kotkova-hlyboki-pekuchi-hrani-skrypnykivky-serhii-zhadana/> [in Ukrainian].

Kushnirova, T. (2004). Motyv yak literaturoznavcha katehoriia: oznaky i typolohiia. *Visnyk Poltavskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni V.H. Korolenka*, 1 (34), 3–11 [in Ukrainian].

Lytvyn, L. (2016). Zbirka S. Zhadana «Zhyttya Mariyi»: marijnij dyskurs. *Molodyj vchenyj*, 12, 366–370 [in Ukrainian].

Lotman, Yu. (1998). *Struktura xudozhestvennogo teksta*. Sankt-Peterburg: «Iskusstvo – SPB».

Reutova, M. (2019). Ekzystencijni motyvy u zbirci «Zhyttya Mariyi» Sergiia Zhadana. *Aktualni problemy ukrajinskoyi literatury i folkloru*, 27, 112–123 [in Ukrainian].

Siruk, V. (2020). Virshi «Tampliieriv» u konteksti poetychnoi tvorchosti S. Zhadana. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho*. Serii: Filolohiia. Sotsialni komunikatsii, 31 (70), 3. 232–239 [in Ukrainian].

Sulyma, M. (2020). Spysok Sergiia Zhadana. *Literaturna Ukrayina*, 05.10.2020. Uzyato z <https://litukraina.com.ua/2020/10/05/spisok-sergija-zhadana/> [in Ukrainian].

Tkachenko, A. (2003). *Mysteczтво slova (Vstup do literaturoznavstva)*. Kyiv: VPCz «Kyivskyj universytet» [in Ukrainian].

Troxymenko, T. (2016). Motyvy ta obrazy suchasnoyi ukrayinskoyi poeziyi. *Listvyca Yakova: zbirnyk statej na poshanu profesora Leonida Ushkalova z nagody jogo shistdesyatylittya* (pp. 409–422). Xarkiv: Majdan [in Ukrainian].

Shaf, O. (2012). Motyv mandriv u tvorchosti Sergiya Zhadana v konteksti «Maskulinnoyi bezprytulnosti». *Tayiny xudozhnogo tekstu (do problemy poetyky tekstu): zb. nauk. pr. Dnipropetr. nacz. un-t im. O. Gonchara. Dnipropetrovsk, 14, 91–98*. Uzyato z http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tkht_2012_14_14 [in Ukrainian].

Shaf, O. (2010). Topos mista v poeziyi Sergiya Zhadana yak maskulinizaciya svitu. *Aktualni problemy slovyanskoyi filologii*. Seriya: Lingvistyka i literaturoznavstvo: mizhvuz. zb. nauk. st., XXIII, 2, 411–417 [in Ukrainian].

Рукопис статті отримано 15 квітня 2025 року

Рукопис затверджено до публікації 5 травня 2025 року

Інформація про автора

Нестеренко Наталя Петрівна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства і лінгводидактики імені професора О.Г. Муромцевої Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

E-mail: nattapetta@hnpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1267-2907>

Nesterenko Natalia Petrivna, Candidate of Philology, Associate Professor, Associate Professor, at the Department of Ukrainian Studies and Linguistics named after Professor O.G. Muromtseva Kharkiv National Pedagogical University im. H.S. Skovorody.

E-mail: nattapetta@hnpu.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1267-2907>